

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

4. Authoris, & Theologorum opinio firmatur, nempe ex sui natura non esse illicitum inire foedera cum Turcis, & Hæreticis; tamen ratione circumstantiarum in praxi vix vnquam talia foedera esse ineunda. ...
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

quoddam; & ideo semper habet dispensationem annexam, propter quam non subditur legi, maximè quando tractamus de periculo, vitæ vitando, & patriæ salute conservanda. Hoc autem casu, illud dicitur impossibile, quod sine interitu Reipublicæ, aut vitæ periculo fieri non potest, leg. *Nepos Proculo, ff. ne verb. sig. leg. Anus, ff. de iur. Dot.* Cum verò impossibile sit impossibilitate iuris Patriam deserere, vitam suam, suorumque periculo, & crudelitati hostis exponere; ideo, ne ad hoc cogatur Magistratus, licitum erit cum infideli fœdus ferire; quod extra necessitatis casum, esset illicitum. Nam propter necessitatem ea conceduntur, quæ ipsa quodammodo natura negavit, per ea, quæ notat *Tasius in Paratit. ff. de Commun. divid.*

RESOL. IV.

Auctoris, & Theologorum opinio firmatur; nempe ex sui natura non esse illicitum inire fœdera cum Turcis, vel Hæreticis; tamen ratione circumstantiarum in praxi vix unquam talia fœdera esse incedenda? Ex part. 10. tract. 2. addit. Ref. 4.

§. 1. Quæ hucusque retuli, sunt placita Iurisperitorum circa præsentem quæstionem, sed ego Theologorum vestigiis inherendo, quid sentiant, sequentibus assertionibus demonstrabo.

Dico igitur primò, per se, & ex natura rei licitum est inire fœdus cum infidelibus, & Hæreticis, implorando eorum auxilium, in bello iusto, etiam contra fideles. Ratio est, quia infideles possunt ex se suscipere iustum bellum contra quoscumque hostes; ergo possunt etiam alios iurare in iusto bello contra quoscumque hostes; ergo licitum est ab iis petere, ut nos iurent in iusto bello. Et confirmatur primò, quia actus iustitiæ, loquendo præcisè ex natura rei, potest ab omnibus tam fidelibus, quam infidelibus exerceri: gerere iustum bellum, vel iurare in iusto bello est actus iustitiæ; ergo potest ab omnibus exerceri. Secundò, quia in iusto bello licitum est uti subsidio equorum, elephantorum, & aliorum brutorum animalium; ergo etiam hominum infidelium. Tertio licitum est in iusto bello præbere auxilium infidelibus contra fideles; ergo licitum est etiam ab eis petere auxilium, cum sit par ratio. Antecedens patet exemplo Davidis, qui auxilium præbuit Achis Regi Philistinorum contra populum Israel. 1. Reg. 28. & 29. Videatur *ibid.* Abulensis, cap. 18. quæst. 5.

2. Dicendum est itaque licitum esse Principi Catholico convocare infideles, & Hæreticos, & illorum opera uti ad debellandos Hostes, adversus quos gerit bellum iustum. Probat. Quia actio illa debellandi Hostes, iusta est, ergo iustum erit illi cooperari: ergo vocare alios, ut cooperentur non est illicitum. Quod verò, qui vocantur, infideles sint, & Hæretici non reddit per se loquendo cooperationem inhonestam: nam infidelitas non depravat omnes actiones: adhuc enim possunt infideles operari bene, aut certè non malè in iis, quæ ad infidelitatem non spectant, aut cum illa non annectuntur, ut non connectitur bellum.

3. Sed dices hæretici sunt excommunicati; ergo non licet Catholicis cum illis agere. Si autem ad eorum exercitum vocarentur, necessariò, verbis, & actionibus communicarent. Respondeo primò, hæreticos (excepto vno, vel altero) non esse excommunicatos nominatim, sed in generali: non teneri autem nos ad vitandum excommunicatos in generali post Con-

cilium Constantiense, de quo in materia de Excommunicatione. Secundo, licet teneremur vitare illos, tamen excommunicatos; id solum haberet locum, quando non esset nobis necessaria, aut utilis communicatio; ut affirmant Doctores in eadem materia. Quare eo ipso, quòd Principi Catholico necessarium, aut vile esset uti opera hæreticorum ad bellum: non obstat excommunicatio. Et ita omnia, supradicta docent Martinus Becanus in *Apologia veteris testamenti cap. 17. quæst. 6. Valentia tom. 3. disp. 3. quæst. 16. punct. 2.* Petrus Binsfeldius de *inimicis, & damno dat. cap. 8. concl. 17.* Molanus de *fide Hæret. servan. lib. 1. cap. 20. & 21.* Zipæus de *iudice lib. 4. cap. 11. num. 2.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 12. num. 6.* Bañcz in 2. 2. *D. Thoma 9. 40. art. 1. dub. 3.* Suarez de *Bello, disp. 3. sect. 7. num. 25.* Turrianus in 2. 2. *tom. 1. disp. 90. n. 2.* Coninch. de *Bello disp. 31. dub. 7. n. 102.* Caspensis in *curso Theologico, tom. 2. tract. 17. disp. 7. sect. 1. num. 19.* Sylvius in 2. 2. *quæst. 40. art. 1. Quaritur 2.* & alij statim citandi. Vnde in hoc sensu puto locutos fuisse Auctores primæ opinionis affirmatiæ in principio positæ.

4. Dico secundò, licet, ut probatum est non sit illicitum per se, & absolute inire fœdus, & aduocare in auxilium belli iusti milites infideles, & hæreticos; tamen per accidens, & ratione circumstantiarum ordinariæ, & generaliter hoc est illicitum, & gravissimum peccatum; nam suboriri solet maximum scandalum in Republica Christiana ex aduocatione infidelium, & hæreticorum ad castra Christianorum. Deinde etiam ipsis, qui infideles, & hæreticos vocant in auxilium, regulariter cedit in malum; non enim servant iura belli, nec reverentiam exhibent locis Sacris; sed omnia prophanant; & captivos ducunt infantes, ut eos apostatate faciant; & aliis plurimis calamitatibus omnia perdunt. Et in hoc sensu explicandi sunt DD. secundæ sententiæ negatiæ quos supra adduximus. [Vnde ego constantiter assero, quòd si bellum sit inter Principes Christianos, vix unquam contingere poterit, ut infideles in eorum auxilium admittant, præferim eos, qui sunt manifesti Catholici nominis hostes: quales sunt Turcæ, & hæretici, quoniam semper timeri debet nimia horum crudelitas, & prophanatio Templorum, ac rerum Sacrarum, & Virginum violatio.] Et ita docet Lorca in 2. 2. *D. Thoma, sect. 3. disp. 51. num. 4.* Grano in 2. 2. *controversia 3. tract. 12. quæst. 4. sect. 6. num. 56.* Molina de *Iustitia tom. 1. tract. 2. disput. 102. n. 5.* Malderus in 2. 2. *quæst. 40. art. 1. dub. 6.* Villalobos in *summa tom. 2. tract. 5. difficult. 9. n. 3.* Becanus *opusc. de fide Hæreticis servanda, lib. 2. cap. 7. n. 4.* Gordonus in *summa lib. 6. quæst. 19. cap. 9. num. 19.* Freytag de *Imperio iusto Asiatico c. 13. n. 52.* Coninch. & Sylvius *ubi supra, cum aliis.* Et vtinam hoc experientia miserabilis non patefaceret.

5. Vnde ad terrorem Principum Christianorum, non deseram hic apponere exemplum Francisci Primi, Regis Galliæ, de quo Georgius Schonborner in *Politica lib. 4. cap. 41.* sic ait: (Franciscus Galliarum Rex sic potens, ut cum potentissimo Orbis Imperatore dimicaret de Orbe, & vna veraque cura sit complexus universos suos, ut lis fuerit in Gallia, debeat nè illi plus Mars, aut Minerua, nobilitas, an plebs; miles, an Mercator, Tantus Hæros videtur summæ felicitatis apicem attingisse, nisi moriens exelamasset, Perij, heu perij, quod volui esse fœderatus ei, qui hostis est Christiani nominis. Cardinali Guisio suggerenti consolatione ex Sacris litteris. Omnis, inquit, misericordia mihi clausa est, qui ut Æmuli mei, vel gloriam infulscarem, vel vindicarem iniuriam, fœdus pepigi cum Turca, & Christianorum capita, tamquam armenta ad Mahometanam servitutem vivos;

§§. seq. quæ hic est infra Ref. etiam 9.

Sup. in Ref. 2. huius tractatus.

vidensque passus sum abigi. Non puto has voces esse desperantis sed extremè potius dolentis. Sanè præter bellum, quod florentissimam Galliam exercuit, aliis etiam modis ad penam tractus est Franciscus. Posteritatem illius videmus extinctam. Henricus filius in publico spectaculo factus est Orbis spectaculum; Nepotes, dolor, Bellum, venenum, cultellus, ita breui absumpsit omnes, vt vna eademque ætas Valesiam gentem viderit, & summam, & propter fædus Turcicum nullam.] Hucusque Schonborner. Quod etiam notarunt post illum Philippus Hæno-nius *disf. polit. 13. n. 5. litter. A* Melchior Iunius in *quest. polit. 74. Arumæus ad auream Bullam discurs. 6. Thes. 7.* Peinhardus Koningh in *Thes. polit. part. 1. cap. 5. num. 82.* Carpzovius in *legem Regiam Germanorum cap. 6. sect. 3. num. 8.* Daniel Ottonus in *Dissertatione Iuridico Politica de Iure publico cap. 11.* Christophorus Befoldus in *Synopsi Politica doctrina lib. 1. p. 1. cap. 11. num. 7.* Andreas Magerus de Aduocacia Armata *cap. 7. num. 121.* & Martinus Rumelinus ad auream Bullam Caroli I V. *p. 2. diff. 4. n. 35.* Et de dicto foedere Francisci cum Solimano faciunt mentionem Bañez in *2. q. 40. art. 1. dub. 3.* Theodorus Reinkingk de Regimie seculari, & Ecclesiastico *lib. 2. class. 3. cap. 3. num. 69.* Hermannus Goehausen, *de iure publico. & priuato p. 2. Per. 2. quæst. 10.* Genebrardus in *Chron. lib. 14. an. 15.* Bescarius in *Com. Rer. Gallic. libro 23. num. 22.* Bulengerius in *Histor. lib. 2. fol. 53.* & alij vbi supra; quos hic ad satietatem omnes adducere, volui; nam Auctor Anonymus *Vindictarum Gallia num. 23.* ausus est negare fœdus Francisci Galliarum Regis cum Solimano; ô impudentia!

6. Sed mira res, quòd mors Francisci tam terrificam non terrefecerit Henricum II. eius filium: nam post eius obitum statim ipse fœdus cum Solimano Turcarum Imperatore etiam contraxit contra Carolum V. vt obseruat Arumæus ad auream Bullam *discurs. 6. capit. 15. Thes. 8.* Et huius fœderis transumptum per extensum apponit Euerardus à Weihein Penniculum foederum *lib. 2. cap. 1. fol. mibi 230.* & Georgius Praudlaches in *Historia Pœficationum Austro Hispano Galliearum cap. 9. fol. mibi 51.* Quod quidem ego sine stoma cho legere nob potui: & ided rectè, vt testatur Arumæus *vbi supra*, & Carpzovius vbi supra in *legem Regiam Germanorum, capit. 6. sect. 3. num. 22.* Cancellarius Gallie, Henrico quantumvis petente, fœdus illud consignare noluit; sigillum non in hunc usum sibi creditum asserens. Itaque cum Carolus Gallie Rex, cognomento Simplex, velle se cum Nortmannis ethnicis inire fœdus; eorumque auxilio bellum gerere in consilio haberet, rectè Fulco Archiepiscopus Rhemensis Sacerdotali constantià ei restitit, grauissima epistola scripta, quam recitat Frodoardus *lib. 4. cap. 5.* vbi inter alia scribit. *Quis non expauescat, vos inimicorum Dei amicitiam velle, ac in eadem, & ruinam Christiani nominis Pagana arma, & fœdera suscipere detestanda? Nihil enim distat vtrum, quis se Pagani societ, an, abnegato Deo, Idola colat?* Et sane Carolus quandiu Fulconis consilia securus est, Deum habuisse adiutores; è contra post aliquot annos infidelium opera vtentem, vna cum libertate Regnum perdidisse, testatur Baronius *sub anno 923.* Quod etiam obseruauit Befoldus in *Dissertatione de fœderum Iure, cap. 4. num. 1.* Et ideo Vgo Grotius *de Iure Belli lib. 2. cap. 15. num. 11.* asserit, quod esset optandum hodie, vt Principes in animum admitterent liberam, & piam vocem dicti Archiepiscopi Fulconis, Carolum Simplem admonentis.

* *
*

RESOL. V.

Magis explicatur nostra sententia, & Doctorum auctoritate fulcitur? Ex part. 10. tract. 2. addit. Rel. 5.

§. 1. **V**erùm ex superius dictis appetere patet, ea non solum procedere quando infideles, & hæretici aduocantur in auxilium fidelium; sed etiam, è conuerso, quando fideles militarent in auxilium infidelium, & hæreticorum, etiam supponendo iustitiam belli; Et ideo rectè, stantibus his, quæ superius probata sunt, Petrus Marchant. in suo Tribunali *Sacram. tom. 2. tract. 6. tit. 3. quæst. 1. dub. 4. fol. 343.* statuit has duas propositiones: Quod vbiicumque periculum imminet salutis, aut peccati mortalis in fide, & moribus, siue obseruantia mandatorum Dei in militibus, vel communis tuinæ fidei Catholicæ, Templorum, &c. non liceat Catholicis Regibus, & Principibus subsidium mittere Principibus infidelibus, nec militi Catholico in talibus castris, militare. Similiter non licere Regi Catholico, siue Principibus Hæreticum militem auxiliarem adhibere, si per istos Ecclesiæ aliquid damnum inferatur, & credant se id prohibere non posse; non enim facienda sunt mala, vt eueniant quæ opinamur bona. Pericula autem, ait Marchant. quæ in huiusmodi militia ferè ex natura infidelitatis, vel hæreseos sequuntur, sunt. Quod apud infideles, vel hæreticos exercitum Religionis Catholicæ non sit liberum; ita vt Sacerdos, Capella, ordinaria Religionis Catholicæ exercitia, ne quidem inter legiones Catholicas habeantur, aut permittantur: vt modò in Holandia: in qua, etsi Legati Regum, & Principum domi, Religionis suæ exercitum habeant; nihilominus in exercitu, vbi sunt Gallorum Regimina, & Legiones, nullus Sacerdos, aut Capella, aut exercitum Religionis Catholicæ admittitur. Vnde nescio quid exculare possit Reges Catholicos, vt cum certo animarum periculo possint humanum subsidium præferre saluti subditorum; vbi Sacramentorū Pœnitentiæ, Eucharistiæ, extremæ Vnctionis, & aliorum medicorum, quæ tum necessaria; tum multæ vtilia sunt, omnis illis copia deest.

2. Imminet periculum respectu fidelium, contra quos bellum geritur; dum ipsi subsidiis armorum Catholicorum opprimuntur in exercitio fidei Catholicæ, & Religionis, & in salutaribus operibus: templa non modo vastantur, sed sacrilegis operibus addiuntur; sacra violantur; Sacerdotes exulant, Virgines Deo sacræ vi opprimuntur; in Oppidis, & Ciuitatibus, in quibus à principio Christus, & fides Catholica floruit, plantatur Synagoga Satana: Nec excusatio illa prophana aliquid concludit; quod Catholicus miles id non intendat, quod per accidens id fiat, quod status politicus id attendere non debeat. Quis enim potest intentionem diuertere ab eo, quod data victoria certò, & infallibiliter fit, & fiet Principe, aut Republica hæretica vincente etsi non necessario physica necessitate; neque enim per accidens in re morali fieri dicuntur, quæ certo sunt, & consequuntur; Minus status politicus salutis statum, & Dei aras euertere, aut anteire debet, cum omnis potestas, sicuti à Deo est sic Deo subici necessario debeat.

3. Imminet periculum ratione prauæ conuersationis, & permixtionis perfidiæ hæreticæ cum vera Religione: Vnde, si non heretici, qui tamen sic conuersantur, vt plurimum sunt Athei, quæ pericula, & si non tot, nec tam magna; frequenter tamen eueniunt; siue cum Regum infidelium aduersus infideles est bellum, si Catholici milites suæ Religionis exercitiis vacare publicis in castris non permittantur: Siue, cum